

Koncepcijski okviri nove američke vanjskopolitičke strategije

Radovan Vukadinović

Jedna godina u djelovanju nove američke administracije tvori tek početak šire aktivnosti, ali je već sada pažljivom analitičaru međunarodnih političkih odnosa moguće sagledati stanovite nove crte i izvršiti komparaciju s prethodnom vanjskom politikom. Iako još uvijek nema neke posebne »Carterove doktrine«, koje su inače u američkom vanjskopolitičkom djelovanju postale gotovo tradicionalno obilježje djelovanja pojedinih predsjednika i memento njihove aktivnosti, čini se da već u ovom trenutku postoji dosta elemenata koji ukazuju na postupno stvaranje novog pravca ukupne vanjskopolitičke strategije Sjedinjenih Država.

Sasvim je razumljivo da taj proces nije ni lak ni jednostavan, te da u brojnim praktičnim akcijama koje super sila sprovodi na međunarodnom planu nastaju polagano stanoviti segmenti, što se kasnije uklapaju u veliki mozaik američke vanjske politike. No, unatoč tog postupnog i parcijalnog ugrađivanja pojedinih dijelova primjetna je šira filozofsko-politička osnovica određenog gledanja na koje se svakako profilira i vizija daljnjeg američkog djelovanja u suvremenom svijetu. Ta osnovica, kao i u svakoj sličnoj prilici, dio je općeg razvoja američkog društva, njegovih ekonomskih, vojnih i političkih snaga, a svakako i ukupnosti odnosa koje Amerika ima sa svijetom. A kako se smjenom administracije vrši tek stanoviti pomak u egzekutivi nemoguće je, naravno, očekivati neke radikalne zaokrete koji bi suštinski mijenjali bitne američke interese.

Unatoč tih naznaka dosadašnja praksa akcije Sjedinjenih Američkih Država jasno pokazuje da svaka nova predsjednička ekipa ima punu mogućnost mijenjanja pravca američke vanjske politike, nadopunjavanja određenih ciljeva, usklađivanja tempa njihovog ostvarivanja i traženja odgovarajućih metoda i sredstava, što sve zajedno mora utjecati i na strategiju vanjskopolitičkog djelovanja.

1

Osnovni elementi Kissingerove koncepcije

Sve promjene do kojih je već došlo moguće je najlakše sagledati ukoliko se izvrši stanovito kompariranje sa središnjim pogledima prijašnje

predsjedničke ekipe Nixon-Ford, a posebno s intelektualnim okvirima dugogodišnjeg arhitekta američke vanjske politike — profesora Kissingera.

U toj fazi djelovanja prijašnjih administracija detant je doživio svoj vrhunac i postao realna kategorija političkih odnosa, prvenstveno između dvije super države. One su, ističući svoje zajedničke interese — posebno na vojnom planu — izgradile stanovita pravila uzajamnog ponašanja. No uz taj kodeks tzv. specijalnog ponašanja u kriznim političkim situacijama, organizirane napore za kontrolom razoružanja i pravila akcije u situacijama globalnog karaktera, na liniji između dvije najsnažnije države otvorile su se bile i značajne mogućnosti ugrađivanja elemenata kooperacije. Shvatilo se da o intenziviranju veza ovisi i tempo općeg kretanja odnosa, te su ekonomski aranžmani bili nadopunjeni intenzivnom znanstveno-tehničkom, kulturnom, sportskom i turističkom suradnjom, a zajednički spektakularni let *Sojuz-Appolo* trebao je u stanovitom smislu simbolički pokazati svemirske domete zajedničkog i usklađenog djelovanja dvaju država.¹

Iako su kretanja u pojedinim dijelovima svijeta u stanovitim trenucima izazivala krize povjerenja, one su ipak bile promatrane u globalu bilateralnih odnosa i u uvjerenju da je imperativ našeg vremena, a posebno detanta, razvijanje odnosa između super država, te da širi okviri razvijenih odnosa otvaraju mogućnosti i za postupno prevladavanje svih postojećih nesporazuma.

Sve to bilo je sastavni dio Kissingerove koncepcije o posebnom mjestu dvije super države i njihovoj potrebi koordiniranja stavova. U doba Kissingerovog djelovanja Nixon je po prvi put priznao i prihvatio Sovjetski Savez kao ravnopravnu super silu na planu vojnih odnosa, iz čega je dalje slijedio razvoj sve intenzivnijih kontakata koji su se s pitanja ograničenja strategijskog oružja širili i u ostale domene od zajedničkog interesa.

Uvjeren da je postojanje razornog nuklearnog oružja najveća opasnost suvremene civilizacije, Kissinger je nastojao u prvi plan postaviti američko-sovjetske odnose od kojih je očekivao stabilizaciju ne samo u dvostranim američko-sovjetskim odnosima već i organiziranje odnosa na liniji priznavanja određenih prava i potreba dviju najsnažnijih država.

Cjelokupna »stabilna struktura mira«, koju je Kissinger promatrao u dugoročnom kontekstu, trebala je počivati na odnosima dviju vodećih sila, koje su upravo zbog svoje goleme moći trebale biti središnji stubovi stabilnosti. U takvom svjetlu bila je postavljena i personalna diplomacija velikih sila koja je imala zadaću tihog rješavanja svih tekućih globalnih problema vodeći uvijek računa o osnovnim središtima svjetske politike. Detant kao politika koja je zamijenila hladnoratovsko sučeljavanje suprotnih koalicija bila je ispunjena upravo takvim sadržajnim i formalnim karakteristikama. Na jednoj strani, detant je omogućavao izgradnju stabiliziranih odnosa prije svega a ponekad isključivo između najvećih sila, a na drugoj strani, razvijena personalna diplomacija na američko-sovjetskoj razini otvorila je putove sporazumijevanja.

¹ O američko-sovjetskim odnosima u doba detanta vidi detaljnije: R. Vukadinović, **Američko-sovjetski odnosi 1917—1976**, Zagreb 1977, str. 142—163.

U spletu američko-sovjetskih veza iz razdoblja Nixona, Forda i Kissingera kao glavni temelji dugoročnog djelovanja razvijali su se bilateralni i kasnije multilateralni oblici američko-sovjetskog i blokovskog pregovaranja, koji su trebali u spletu širih odnosa dobiti značajno mjesto institucionalizacije kontakata i potvrditi njihovu stalnost. Isticanje važnosti američko-sovjetske bilaterale utiralo je putove takvom djelovanju i stalnom akcentiranju dvostranog pregovaranja kako bi se realizirale osnovne postavke i stvorio stabilan mir.

Kasnije, kao rezultat takvih aktivnosti na polju popuštanja i pokušaj da se uz blokovsko popuštanje prošire njegove funkcije i akteri Konferencija o evropskoj sigurnosti i suradnji prihvaćena je kao oblik zajedničkog djelovanja, i u pravcu stabilizacije odnosa na geografskom području koje je inače nekada bilo zahvaćeno najžešćom konfrontacijom. No s druge strane, u Kissingerovom pristupu jasno se nastojalo istaknuti da i evropski širi dijalog ima svoju jasno izraženu vezu s američko-sovjetskim odnosima, te da je i postao moguć zahvaljujući njihovom kvalitetnom i kvantitetnom unapređivanju.

Iz takvog odnosa na vrhu proizlazili su daljnji dijelovi teorijskog sagledavanja svijeta koji su u američkoj vanjskopolitičkoj akciji dobivali konkretnu razradu. Specijalne veze sa Zapadnom Evropom i Japanom bile su izraz tradicionalnog opredjeljenja američke politike i jamstva njihovog stalnog interesa za te zemlje, dok je Latinska Amerika u tom kontekstu, iako s drukčijim tretmanom, bila također postavljena kao sastavni dio američkog interesa, a posebno naznake njegove neizmjenjivosti. Pokušaji razvijanja odnosa s Narodnom Republikom Kinom, iako nisu bili u funkciji američko-sovjetskih veza i odnosa, imali su, svakako, posebnu težinu i vjerojatno je da se s američke strane na tom planu nije htjelo zabilježiti tako značajne rezultate, koji bi mogli ugroziti ovako usko postavljen detant među državama.

U pogledu nesvrstanih zemalja, osobito u kasnijoj fazi, Nixonova, odnosno Fordova administracija, pokazala je veći interes i razumijevanje, što je posebno došlo do izražaja u komplimentima Kissingera indijskoj i jugoslavenskoj politici. Za razliku od prvobitnog negiranja, pa zatim atakiranja, to je bio dokaz da se nastoje, iako sa zakašnjenjem, priznati realnosti suvremenog svijeta i da Amerika ne želi zaostati u razvijanju kontakata s tom velikom skupinom država.²

Istočnoevropske socijalističke države bile su tretirane kao saveznici Sovjetskog Saveza i zemlje s kojima se može posredno razvijati odnose preko Moskve, ne iritirajući pri tome sovjetsko rukovodstvo i ne izazivajući njihove kritike. Sonnenfeldova doktrina u tom smislu bila je najotvoreniji izraz precizne platforme na kojoj Sjedinjene Države namjeravaju djelovati u Istočnoj Evropi. S druge strane, to je bila i poruka Sovjetskom Savezu da ne očekuje neke američke poteze koji bi mogli biti izvan okvira usklađenog detanta.

2

R. Vukadinović, **Sovjetski i američki pogledi na nesvrstavanje**, Politička misao, br. 4. 1974, str. 53—71.

Iako su svi ti elementi bili sastavni dio jednog specifičnog viđenja međunarodnih odnosa i mjesta Amerike u njima i oni su bili stvarani postupno, da bi u predizbornoj kampanji u nastojanju da se održe pozicije i detant bio proglašen »jednosmjernom ulicom«, a krivnja za to prebačena na drugu stranu. No, to je svakako bio tek dio taktičkog manevriranja, koji međutim ipak nije osigurao predsjednički položaj Fordu i njegovoj ekipi.

2

Obrisi Carterove strategije

Glavni obrisi koncepcije koja se danas stvara bitno su drukčiji. U nekoliko prilika stavljeno je jasno do znanja da Sjedinjene Države, pridržavajući se glavne linije, nastoje u novoj vanjskoj politici zadovoljiti svoje interese u novim uvjetima i da postaju svjesne novih odnosa i promjena kroz koje prolazi današnja međunarodna zajednica.

Filozofska osnovica ovog novog pristupa može se, svakako, naći u istu-pima glavnog vanjskopolitičkog stratega profesora Brzezinskog, koji se inače godinama bavio teorijskim pitanjima odnosa u izmijenjenom svijetu. Od istaknutog savjetologa njegov interes prenio se na Trilateralnu komisiju, što je uvjetovalo i pomak u njegovim specifičnim znanstvenim preokupacijama.³ Svakako, da je upravo taj dugogodišnji teorijski posao na proučavanju promjena u suvremenom svijetu morao ostaviti svog značajnog traga u njegovoj sadašnjoj praktično-političkoj djelatnosti.

Po Brzezinskome glavne zadaće američke vanjske politike u sadašnjem trenutku svode se u širem smislu na potrebu: prevladavanja postojeće duhovne krize, pojačane napore za stvaranjem šireg i kooperativnijeg međunarodnog sistema, rješavanje neriješenih konflikata i na kraju u angažiranju vlada i naroda u traženju rješenja za nove ključne globalne dileme. Predlažući takav okvir američke politike članovima Trilateralne komisije u kojoj je Brzezinski već dugo godina aktivan, on je iznio i glavne preokupacije američkog vanjskopolitičkog djelovanja u novim međunarodnim uvjetima.⁴

Taj spoj nove američke političke linije i traženje puta za brže uključivanje Amerike u sve globalne tokove, široka je osnovica koja ovoga puta ne ostavlja nikakve sumnje u američke težnje za globalnim angažiranjem, niti pak izaziva pitanja o mogućim formama i sadržajima vanjske politike

3

Vidi između ostalog značajne radove Z. Brzezinskog: **The Soviet Bloc: Unity and Conflict**, New York 1962.

Alternative to Partition: For A Broader Conception of America's Role in Europe, New York 1965.

Between Two Ages: America's Role in Technotronic Era, New York 1970.

U. S. Foreign Policy: The Search for Focus, Foreign Affairs, July 1973.

4

Ova teorijska koncepcija Z. Brzezinskog izložena je po prvi put u razrađenom obliku na sastanku Trilateralne komisije u Bonnu 25. 10. 1977, a zatim u nekoliko njegovih posebnih izjava za tisak i TV. Do daljnje razrade globalizma došlo je u razgovoru Brzezinskog s novinarima 20. 12. 1977, gdje je zapravo i iznesena suština nove američke vanjskopolitičke koncepcije.

koju sprovodi Carterova administracija. Nekadašnje dileme o američkom tzv. neoizolacionizmu ili smanjenom angažmanu u pojedinim regionima ovime se jasno odbijaju, a teorijska i praktička razrada platforme jasno pokazuje intencije američke politike da bude čvrsto prisutna u globalnim svjetskim kretanjima.

Ako se pođe najprije od američkih procjena mjesta i uloge Amerike u suvremenom svijetu, evidentno je da analiza Brzezinskog tu komponentu stavlja u fokus interesa, svjesna koliko su posljednji događaji utjecali na slabljenje američkog globalnog položaja, odnosno vodstva. Vijetnam i Watergate svakako su dva značajna termina koja su utjecala na takav razvoj događaja i koje sadašnji savjetnik za pitanja nacionalne sigurnosti nastoji smjestiti u okvire šire procjene krize. Kroz tu krizu prolazi trenutno zapadni svijet u svom sadašnjem razvoju svodeći svoje interese prije svega na zadovoljavanje svojih materijalnih potreba. Težeći novom duhu akcije, Brzezinski analizira karakter antiamerikanizma i posebno ga veže uz činjenicu da su Sjedinjene Države godinama bile glavna zapreka širenju promjena u svijetu, koje se sada u SAD nastoji drukčije promatrati. Shvaćajući karakter današnjeg razvoja, ubrzane tokove promjena i moguće pravce razvoja svijeta i svjetske politike, dolazi se do zaključka da su promjene pozitivan fenomen i da se one mogu usmjeravati u pozitivnom, odnosno konstruktivnom pravcu. Čini se da se stvara uvjerenje kako internacionalne promjene mogu biti u osnovi kompatibilne s američkim duhovnim vrijednostima i težnjama, što je posebno važno za politiku super sile.

U tom svjetlu postavlja se i golema kampanja, također, globalnih razmjera, o pitanju ljudskih prava za koju se smatra da je istaknuta u pravom vremenskom okviru i da niz faktora (pismenost, bolje komunikacije, veća međuzavisnost) dobivaju sve više na značenju. U takvim uvjetima Sjedinjene Države, shvaćajući vrijednost tih zahtjeva, mogu dobiti vodstvo u rješavanju pitanja koje je ocijenjeno kao povijesna »neizbježnost našeg vremena«.

No u naporu za stvaranjem nove slike o SAD u svijetu smatra se da nije dostatno istaknuti ljudska prava i da zapadne zemlje u cjelini uzeto moraju težiti postavljanju dijaloga s ostalim dijelovima svijeta o svim materijalnim, društvenim, političkim i tehnološkim pitanjima. To, kao što je sasvim jasno, zahtijeva nove oblike ponašanja i nove institucije za rješavanje globalnih problema koje, međutim, američka politika želi prihvatiti i pomoći u njihovom stvaranju.

Konkretni američki vanjskopolitički koraci jasno su pokazali da u naporima za stvaranjem šireg i kooperativnijeg svjetskog sistema tradicionalni partneri poput Zapadne Evrope i Japana i dalje imaju najvažnije mjesto. To, uostalom, nisu nikakve nove ideje proizašle iz nekog trilateralizma, već je to prije svega rezultat tradicionalnih veza i odnosa uz nastojanje da se to »permanentno prijateljstvo« zadrži u novim uvjetima, kada se i američko vodstvo postavlja spram toga dijela svijeta na osnovu »odgovornosti i inicijativa a ne monopola ili predominacije«.

Zajedničko rješavanje pitanja sigurnosti i ekonomskog razvoja kao i suočavanje s energetsom krizom glavni su okviri akcije, tek razvijenih di-

jelova svijeta, koja mora postati još usklađenija. Međutim, ta sigurnosna i ekonomsko prosperitetna zajednica visokorazvijenih kapitalističkih zemalja ne promatra se u novoj viziji Zbigniewa Brzezinskog kao odvojeni segment zatvoren sam u sebe. Autor koncepcije ne želi prihvatiti neke »geometrijske konstrukcije svijeta« — bilateralne, trilateralne ili pentagonalne — čime se očito misli na prijašnje Kissingerove koncepte, već se od najrazvijenijeg dijela svijeta traži aktivno angažiranje u globalnoj strukturi međunarodnih odnosa.

Novi globalni sistem, koji bi trebao nastati zajedničkim djelovanjem, mora omogućiti veće sudjelovanje uz maksimalno zadovoljavanje potreba za pravdom, jednakosti i većim šansama svih njegovih sudionika.

Kao glavni dokaz na tom planu i težnja za većim uključivanjem svih dijelova svijeta u rješavanje globalnih problema ističe se nov američki pristup zemalja Latinske Amerike i pojačani interes za Afriku. Diverzificirajući pristupe latinskoameričkim zemljama, od kojih posebno neke dobivaju na svom značenju u američkim procjenama (Brazil, Venezuela) nastoji se dokazati tvrdnja kako nova administracija napušta tradicionalni paternalizam i teži uspostavljanju normalnih odnosa.

Priznajući opravdane aspiracije afričkog stanovništva ističe se da je nova administracija zainteresirana za aktivno uključivanje u probleme odnosa na liniji Sjever-Jug, te da je spremna pomoći težnje najsiromašnijih zemalja, pri čemu se posebno misli na afrički i azijski kontinent. U odnosu na druge elemente ovaj je dosta uopćenog karaktera i trenutno ne daje neke velike nade, osim u pojedinim slučajevima gdje se i američki interesi posebno jasno profiliraju.

Naravno, u američkim teorijskim koncepcijama kao i u praktično političkim akcijama osobito mjesto zauzimaju odnosi sa Sovjetskim Savezom i drugim socijalističkim državama. Analizirajući stanje detanta predsjednik Carter je na sveučilištu Notre Dame kazao da to stanje odnosa mora biti sveobuhvatno i recipročno, čime je u biti najavio glavna nastojanja svoje ekipe.

S druge strane, Brzezinski je u svojim dosadašnjim analizama pokazao da su američko-sovjetski odnosi prolazili najprije kroz fazu konfrontacije, zatim stanovitog takmičenja da bi na kraju u doba Nixona došli u fazu kada »su neki promatrači bili zabrinuti mogućnostima stvaranja specifičnog američkog konfominijskog interesa«. Osvrćući se kritički na prošlost, u raznim prilikama se ističe u redovima nove administracije, da su američko-sovjetski odnosi dugi niz godina dominirali američkom vanjskom politikom, odnosno pristupom međunarodnim odnosima, ali da to više ne smije i ne može tako biti.

Prihvatajući u osnovi pozitivan element detanta — napuštanje konfrontacije — Brzezinski npr. ističe da će američko-sovjetski odnosi i dalje biti ispunjeni takmičenjem i suradnjom, ali da oni ne mogu biti u središtu američkih vanjskopolitičkih perspektiva. Između: odnosa sa Sovjetskim Savezom, suradnje u trilateralnim okvirima ili djelovanja na liniji Sjever-Jug, nema »realističkog izbora« i umjesto toga, ili upravo zbog toga,

svako pitanje treba rješavati imajući na umu njegovu specifičnu vrijednost.

Stoga umjesto postavljanja američko-sovjetskih odnosa na vrh piramide vanjskopolitičkog djelovanja nova administracija nastoji uključiti sovjetsku politiku u šire oblike zajedničkog globalnog djelovanja. Ta težnja, koja inače ima uporište još u starijim radovima profesora Brzezinskog, trebala bi naći svoju konkretnu elaboraciju u pitanjima zajedničkog rješavanja pitanja Indijskog oceana, Srednjeg istoka, Evrope kao i nekih globalnih problema. U tom svjetlu s američke strane stalno se ističe želja i spremnost za postizanjem SALT-II i čak SALT-III, koji bi trebali zaustaviti, ili bar smanjiti, utrku u strategijskom naoružanju.

Shvaćajući da s obzirom na snagu i vrijednost strategijskog nuklearnog oružja svijet i dalje ostaje u biti bipolaran i da su u njemu prisutne dvije najveće vojne sile: SAD i SSSR, američka vanjska politika nastoji ipak jasno pokazati da ispod tog specifičnog odnosa oružja na vrhu svjetske politike ostaje značajan prostor za aktivnost niza ostalih aktera u svjetskim i regionalnim okvirima. U tom kontekstu ističe se i potreba stvaranja novog odnosa s NR Kinom s kojom se nastoji razviti najprije konzultativni dijalog, koji bi pridonio suradnji i ostvario put punoj normalizaciji. S druge strane, u tom redanju posebno značajnih aktera ističu se npr. Venezuela, Brazil, Nigerija, Indija, Indonezija, Iran i Saudijska Arabija kao zemlje koje je tek nedavno Carter posjetio ili one koje će posjetiti u proljeće.

U svoju pozitivnu bilansu Carterova ekipa može upisati napor za rješavanje nekih kriznih pitanja (Panamski kanal, pokušaji utjecaja na Južnu Afriku, Srednji Istok), što su u biti praktični zadaci vanjskopolitičke operative. Iako je svaki od njih specifičan, razumljivo da su i američke mogućnosti akcije znatno drukčije, te da je jedino identičan zajednički nazivnik: kriza. S druge strane, eventualno rješavanje tih problema može otvoriti mogućnosti većeg aktiviranja na drugim područjima.

I na kraju, Amerika nije propustila da se jasno istaknu i zahtjevi u pogledu širenja nuklearnog oružja, odnosno trgovine konvencionalnim oružjem i opremom. Postavljajući zabranu širenja nuklearnog oružja, Washington je poduzeo i konkretne mjere kako bi se osiguralo normalno korištenje nuklearne energije od strane niza zemalja bez opasnosti zloupotrebe nuklearnog goriva i tehnologije. S tim u vezi stoje i pokušaji ograničavanja prodaje konvencionalnog oružja koji međutim nisu dali značajnije rezultate, iako se tvrdi da je to i dalje značajna opasnost za pojedine zemlje, pa i svijet u cjelini.

Ta četiri glavna područja američkog angažiranja mogla bi se već sada uz neke izmjene i nadopune uzeti kao glavni okvir u kome će i dalje djelovati Carterova administracija. To su, uostalom, potvrdile i neke najnovije izjave predsjednika Cartera kao i savjetnika Brzezinskoga u kojima se u biti nadopunjava koncept globalnog djelovanja uz prihvaćanje globalnih razlika i pluralizma.

Težeći npr. potrebi razvijanja svijesti o neophodnosti globalnog zahvaćanja problema, Brzezinski je nedavno posebno ukazao na snažne populacijske trendove koji će u velikoj mjeri izmijeniti sliku svijeta do 2000. go-

dine. S tim su, svakako, povezani brojni ekonomski, socijalni, kulturni, ali isto tako i međunarodni problemi, s obzirom na teškoće koje upravo stoje pred najnerazvijenijim zemljama u njihovom nastojanju za rješavanjem postojećih problema. Slikajući istodobno svijet osamdesetih godina, on tvrdi da više nema jedne jedinstvene univerzalne ideologije i da težnje za nacionalnim razvojem, jednakosti i pravdom sve više dominiraju. To, međutim, upozorava Brzezinski, može imati i negativne aspekte s obzirom na napade koji se upućuju »slobodnoj trgovini, slobodnom tržištu« a na bazi slobodnog pluralizma »čak se teži isticanju planiranja i redistribuciji bogatstva«.

Iako je protivnik posebnog stvaranja shema svjetske politike, Brzezinski nije propustio ponoviti svoju tezu još iz vremena kada je djelovao kao direktor Instituta međunarodnih promjena sveučilišta Columbia o postojanju četiri svijeta.

U prvom svijetu se nalaze najsnažnije zapadnoevropske zemlje, SAD, Kanada, Japan, Australija, Novi Zeland, Južnoafrička Unija;

drugi svijet tvore »komunističke zemlje koje su podijeljene između Moskve i Pekinga«;

Treći svijet tvore članice OPEC-a zajedno s nekim razvijenim zemljama kao Tajvan; Južna Koreja; a

u četvrtom svijetu se nalaze globalno siromašni. Interakcije među tim svijetovima su vrlo fluidne i promjenjive, a ovisе o nizu činilaca.

Promatrajući implikacije globalizma, na koje se tako često poziva Carterova ekipa, Brzezinski zaključuje da je potrebno pronaći odgovore na političko buđenje svijeta, proširenje ekonomskog sistema odnosa i suzbijanje regionalnih konflikata prije nego što oni poprime ozbiljne razmjere, te formuliranje globalnih odgovora na pitanja nuklearne proliferacije, širenja oružja, ali isto tako i ljudskih prava.

Glavni zaključci koji se iz svega toga mogu izvesti i, koje uostalom i Brzezinski posebno naglašava, svode se na zahtjev da Sjedinjene Američke Države razrade znatno širu i organiziraniju vanjskopolitičku strategiju koja će priznati realnosti svijeta u kome Amerika djeluje. Ideološki pluralizam današnjeg svijeta mora naći odgovarajuća vanjskopolitička sredstva, koja će pomoći da se stvara širi politički i ekonomski međunarodni sistem.

Na osnovu svega izloženog za poznavaoца prijašnje faze američke vanjske politike lako se suglasiti da se radi o značajnim inovacijama vanjskopolitičkog djelovanja, koje već sada omogućavaju da se govori o početnim promjenama strategije. Svakako, u tome je pozitivno da se za razliku od prijašnjih uskih podjela ide na isticanje globalizma svijeta, pluralizma i isto tako multipolariteta odnosa. To automatski navodi i na potrebu globalnog zahvaćanja brojnih problema s kojima se današnji svijet suočava, posebno u onom tzv. četvrtom svijetu.

Pokušaji globalnog zahvaćanja pitanja razvoja suvremenog svijeta s elementima praktične akcije proširuju u stanovitom smislu i polje u kojem se može razvijati detant. Za mnoge u svijetu, a posebno za nesvrstane zemlje odavno je jasno da detant ne može biti magična formula rješavanja

odnosa samo između super sila, ili dvaju blokova, te da ga treba primijeniti univerzalno, težeći stalno njegovom funkcionalnom proširenju. Globalizam nove administracije otvara na tom planu nove mogućnosti, jer je sasvim razumljivo da redistribucijom vanjskopolitičkih akcija, super sila poput SAD može doprinijeti širem rješavanju svjetskih problema.

Za Sovjetski Savez, međutim, ovakvo viđenje svjetske politike znači stanovito smanjivanje njegovog vlastitog značenja u hijerarhiji međunarodnih odnosa. Posebno može zabavljati i težnja Zbigniewa Brzezinskog da se razvije tzv. policentrički pristup pojedinim evropskim socijalističkim zemljama. Uostalom, to su također njegove stare ideje još iz vremena dok je djelovao kao savjetnik za pitanja Istočne Evrope u Johnsonovoj administraciji i kada je nastojao »izgraditi mostove prema Istoku«.⁵

Isticanje problema koji danas potresaju svijet i koji su vezani uz ekonomske, socijalne i političke probleme zahvaća u najširem smislu i sve nesvrstane zemlje o kojima se, međutim, ništa ne govori u ovoj koncepciji američke politike. Dajući posebnu važnost nekim akterima svjetske politike spominju se i pojedine nesvrstane zemlje, ali čini se, da se, bar u sadašnjoj fazi, ne pomišlja na razradu nekog pravca akcija prema pokretu nesvrstanih.

A u globalnom zahvaćanju problema svjetskih odnosa, naznaci mogućeg razvoja i potencijalnih kriza, super sila poput Sjedinjenih Država ne bi nikako smjela zaboraviti na postojanje nesvrstanih, koje čine polovicu država današnje svjetske zajednice. Isto tako tek usputno doticanje bitnih ekonomskih problema još uvijek ne pokazuje prave namjere u pogledu realizacije novih odnosa u kojima bi se na bazi ideološkog pluralizma prihvatilo globalni razvoj svijeta.

U vlastitom analiziranju prošle godine dana aktivnosti Carterove administracije na vanjskopolitičkom planu, Zbigniew Brzezinski je na osnovu svojih prijašnjih stavova pokušao sistematizirati stanovite pouke i zaočružiti ciljeve koje administracija želi ostvariti. Po njemu, u dosadašnjoj aktivnosti pokazalo se da Sjedinjene Države ugrađuju svoje prioritete u politici koja se postupno stvara i koja već sada ima konkretne obrise koji bi se mogli nazvati i razrađenim stratezijskim ciljevima akcije. Oni se ogledaju u:

nastojanju da se američka politika ispuni određenim moralnim vrijednostima i sadržajima, te se u tom smislu posebno ističe pitanje ljudskih prava;

proširenju suradnje između SAD i ostalih zemalja svijeta, što ponovno potvrđuje da se SAD ne namjeravaju baviti pretežno ili prvenstveno Sovjetskim Savezom, već da treba ojačati veze s postojećim saveznicima i drugim zemljama, a osobito s novim »međunarodno snažnim zemljama« koje su se nedavno pojavile na međunarodnoj sceni;

suzbijanju sovjetsko-američkog takmičenja, osobito putem SALT, što bi trebalo ispuniti dvostruki cilj: zaustaviti utrku u naoružanju i omogućiti šire oblike zajedničkog djelovanja;

5

Detaljnije: Z. Brzezinski, **Alternative to Partition** ... op. cit. str. 134—161

R. Vukadinović, **Sila i interesi: Vanjska politika SAD**, Zagreb 1972, str. 227—262.

posvetiti posebnu pažnju krizama koje potresaju svijet i koje bi se mogle pretvoriti u opasnosti za mir (Bliski istok, Južna Afrika); pokrenuti javno mišljenje kao i vlade brojnih zemalja da se započne s rješavanjem novih značajnih pitanja koje imaju globalno značenje (nuklearna proliferacija, prodaja oružja).⁶

Pokušavajući da sumira postignute rezultate Carterove ekipe, uspjehe na vanjskom planu, Brzezinski je istakao da je već sada moguće kao pozitivne elemente zabilježiti: kretanja u pravcu šireg rješenja na Bliskom istoku, centriranju pitanja ljudskih prava, jačanju interesa za pitanja neširenja nuklearnog oružja i trgovinu oružjem, pregovore oko statusa Panamskog kanala, proširenje sadržaja pregovora sa Sovjetskim Savezom uz isticanje reciprociteta i širine u uzajamnim odnosima, inicijative za jačanjem NATO-a i razvijanje globalnih vojnih sposobnosti. Sve to zajedno pridonosi tome da se danas američka politika javlja kao značajna snaga u stvaranju »pogodnog i poštenog svijeta«.⁷

3

Vrednovanja i kritike

Razrađena strategija i konkretni potezi nove američke administracije nailaze sada na prve ocjene i kritike u američkoj sredini, gdje se između ostalog tvrdi da se radi o nerealističkoj politici, kontradiktornim potezima i nedefiniranosti ciljeva.⁸ Dosadašnja aktivnost Carterove administracije suočava se tako s vrlo ozbiljnim kritikama u kojima se vrši usporedba naznačenih ciljeva i prvih postignutih rezultata. Ta valorizacija osobito je došla do izražaja nakon velikog Carterovog putovanja, koje je inače u većini komentara bio ocijenjeno kao mješavina potrebnih i nepotrebnih razgovora, u kojima su jednim dijelom sasvim bili zapostavljeni neki principi koje uporno glasi nova administracija.

Uz izvanredne ciljeve kojima odgovaraju i odlične namjere, kako to ističe jedan od vrlo žestokih kritičara sadašnje vanjske politike harvardski profesor Stanley Hoffmann, nova ekipa kao da je zaboravila da je strategija u središtu svake vanjske politike i da je bilo kakve, inače dobre ciljeve, nemoguće izdvajati iz ukupne koncepcije koju formira određena politika.⁹

Za mnoge komentatore nove politike moralne vrijednosti, odnosno unošenje morala u političku akciju, postali su središnja kategorija oko koje bi se kasnije trebala graditi cjelokupna vanjskopolitička strategija. U tom smislu u nekoliko prilika govorio je i predsjednik Carter, a osobito Zbigniew Brzezinski. Pitanje ljudskih prava, koje je upravo postavljeno uoči beograd-

⁶
U. S. News and World Report, February 13, 1978, str. 28.

⁷
Ibid. str. 32.

⁸
S. S. Rosenfeld, U. S. Foreign Policy Is

Still Undefined, Herald Tribune, February 3, 1978.

⁹
S. Hoffmann, The Hell of Good Intentions, Foreign Policy No. 29, Winter 1977, str. 3.

skog sastanka, trebalo je pokazati na odlučan način američko nastojanje da se u sadašnjem svijetu izbori drukčiji poredak i da se uz kritike jednog dijela zemalja to pitanje protegne u najširim globalnim razmjerima. Međutim, ta vrlo osjetljiva materija morala je izazvati ozbiljne posljedice, kako u odnosima s drugom velikom silom — Sovjetskim Savezom, tako isto i s nekim od američkih saveznika. Zaboravljajući da se u pitanju ljudskih prava radi o vrlo kompleksnom odnosu između različitih prioriteta, unutrašnjopolitičkih i vanjskopolitičkih veza, Carterova ekipa uključila se u golem poduhvat koji nije mogao uroditi većim uspjehom niti je pak posebno potvrdio moralnost novog vanjskopolitičkog pristupa. U želji da izbriše tragove prošlih vanjskopolitičkih i unutrašnjopolitičkih neuspjeha (Vijetnam, Watergate) koji su ostavili značajnog traga na američkoj politici, administracija je istakla u prvi plan ljudska prava kao glavni moralni putokaz akcije, ali ne vodeći računa o tome da se tom akcijom pokreću pitanja koja se u velikom broju slučajeva mogu nazvati miješanjem u unutrašnja pitanja drugih suverenih država. Uz tu kritiku, svakako, stoji i daljnja tvrdnja profesora Hoffmanna da je od samog početka isticanje pitanja ljudskih prava imalo u sebi značajne elemente konfrontacije, što se moralo odraziti na širem planu odnosa Amerike sa svijetom.¹⁰

U tom sklopu i detant, odnosno politika popuštanja koja se polagano razvijala i kultivirala posljednjih godina i koja je dobila svoje posebno značajne rezultate u odnosima između dvije vodeće države, našla se u posebnom stanju. Umjesto nekadašnjih Kissingerovih nastojanja da se po svaku cijenu sačuva detant u kome će istaknuto mjesto imati američko-sovjetske veze i odnosi, nova ekipa je odmah najavila svoju tendenciju da smanji značenje američko-sovjetskih odnosa i da ih za razliku od prijašnjih administracija Nixona i Forda tretira na nižem stupnju. Međutim, ubrzo se pokazalo da su praktičnim vanjsko političkim inicijativama američko-sovjetski odnosi postavljeni, ponovno, na vrhu američke politike, ali uz možda nešto drukčije varijable akcije.¹¹ Jer, pitanja ljudskih prava u najvećoj mogućoj mjeri ticala su se Sovjetskog Saveza i njegovih istočnoevropskih saveznika (dok je npr. sasvim ispuštena NR Kina). To je automatski značilo i stavljanje američko-sovjetskih odnosa u središte interesa Carterove administracije, ali uz specifičan negativni predznak. S druge strane, nastojanja da se unatoč kampanje oko ljudskih prava održi, pa čak i dalje razvija strategijski dijalog SALT, potvrdili su vrijednost određenih kategorija koje imaju svoju stalnost u američko-sovjetskim odnosima i u daljnjoj vremenskoj perspektivi.

Beogradski sastanak Konferencije o evropskoj sigurnosti i suradnji započeo je u znaku odlučnog američkog djelovanja u pokušaju da se realiziraju ciljevi nove političke linije i da se umjesto Kissingerovog, gotovo umjerenog, pristupa ukupnosti američko-sovjetskih odnosa jasno stavi do znanja da moralna načela nove administracije predmnijevaju drukčiji tretman pitanja vezanih uz evropsku sigurnost i suradnju. To se prije svega odnosilo na inače spornu problematiku humanitarnih odnosa koja je u Beogradu postavljena kao središte američke djelatnosti. Za razliku od prijašnjih

10
Ibid. str. 9—10.

11
Ibid. str. 9—10.

faza Konferencije kada američka diplomacija nije pokazivala poseban interes za taj multilateralni dijalog, da bi kasnije Fordova administracija bila čak optužena za prepuštanje inicijative drugoj strani i »nespretno vođenje pregovora«, na beogradskom sastanku američka delegacija je u prvoj fazi imala apsolutnu dominaciju inzistirajući stalno na sklopu humanitarnih pitanja.

U brojnim američkim studijama izrađenim specijalno uoči beogradskog sastanka¹² vršila se detaljna analiza rezultata zabilježenih nakon Helsinkija no težište je bilo upravo na onom polju za koje se ocjenilo da je najkrhkije — ljudskim pravima. Analizirajući tada opći razvoj evropskih odnosa i neke pozitivne aspekte postignutoga središnje intencije su ipak bila da se ustvrdi kako je nemoguće razmatrati opći razvoj političkih odnosa u Evropi odvojeno od napretka na području »humanitarnih pitanja i ljudskih prava«. ¹³ Držeći se tog putokaza u svim fazama beogradskog sastanka, američka delegacija je nastojala istaknuti svoj poseban interes za tu skupinu, svakako osjetljivih problema, koja su po shvaćanju šefa američke delegacije senatora Goldberga morala dati detantu »humanu mjeru i humanitarno lice«. ¹⁴

Takvo nastojanje izazvalo je oštre reakcije druge strane i u cjelini je bilo shvaćeno kao jasna tendencija da se negira ili umanjuje rezultate zabilježene u prethodnoj fazi detanta, a posebno američko-sovjetskog dogovaranja.

Američka politika prema istočnoevropskim zemljama, koja se inače dosada uvijek uzimala kao indikator širih intencija spram Sovjetskog Saveza, također zasada nije doživjela ozbiljnije promjene. Uz isticanje pitanja ljudskih prava traži se i dalje mogućnosti za razvijanje dijaloga, a tzv. policentrička koncepcija Zbigniewa Brzezinskog otvara putove za isticanje posebnog značenja pojedinih zemalja. Carterov boravak u Poljskoj, poboljšavanje odnosa s Mađarskom, predstojeći boravak Ceausescua u Washingtonu kao i prvi koraci na razvijanju američkih odnosa s drugim istočnoevropskim zemljama, ipak su dio vrlo oprezne strategije koja vodi računa o tome da se ne poremeti balans odnosa i da se ne izazovu neželjene reakcije druge strane.

U takvom svjetlu američko-sovjetski odnosi i dalje ostaju vezani uz činjenicu da se radi o stalnom takmičenju dvaju sila, ali isto tako i njihovim isprepletenim interesima koji su danas u tolikom stupnju razvijeni da nema gotovo niti jednog aspekta današnjeg međunarodnog života u kome se taj odnos ne osjeća. ¹⁵ Stoga uz pregovore oko SALT-a, koji i dalje teku, američko-sovjetski odnosi imaju i niz daljnjih pregovaračkih kontakata ko-

12
Vidi na pr.: **Report of the Study Mission to Europe to the Commission on Security and Cooperation in Europe**, Washington, February 11, 1977.

Third Semiannual Report to the Commission on Security and Cooperation in Europe, June 1 — December 1, 1977.

The Department of State, Special Report no. 39, Dec. 1977.

13
Third Semiannual ... op. cit. str. 1.

14
Ibid.

15
M. D. Shulman, **Overview of U. S. — Soviet Relations**, The Department of State, October 26, 1977, str. 2.

jima se stalno unapređuje ili bar održava razina istaknutih odnosa. Pregovori o limitiranju snage u Indijskom oceanu, zatim razgovori o zabrani nuklearnih eksperimenata, kemijskog oružja, anti-satelitska kontrola, pitanja radioloških oružja, i sl. uz već institucionalizirane bečke MBFR razgovore dio su velikog dijaloga koji se i dalje vodi.¹⁶

S druge strane, razvojem međunarodnih odnosa, jačanjem kriza i internim akcijama povećale su se mogućnosti političkog takmičenja u kome obje strane imaju drukčije pozicije, što se najbolje ogleda u sadašnjim kriznim točkama na području Afrike. Izabiranje drukčijih saveznika i sovjetsko povećano prisustvo, međutim, još uvijek ne izazivaju ozbiljnu američku zabrinutost, te se čini da se radi o stanovitom prihvaćanju afričkog kontinenta kao poligona na kome će se i dalje ukrštavati suprotne aktivnosti super država, ali što će sve zajedno i dalje stajati u znaku njihovog međusobnog detanta.

Uz gotovo paralizirane mogućnosti dvostrane ekonomske suradnje¹⁷ i dalje se razvijaju oblici znanstvene, tehničke, kulturne suradnje, što samo potvrđuje da se jednom uspostavljena razina odnosa u kojoj obje strane imaju interese ne može mijenjati, te da zbog toga ne može biti niti nekih temeljnih oscilacija u bilateralnim vezama.

U pogledu odnosa sa zapadnim saveznicima¹⁸ Carterova ekipa nije naj-sretnije startala. Pokušavajući utjecati na zabranu nuklearnih projekata između Francuske i Pakistana i SR Njemačke i Brazila tvrdnjom da se potrebno najprije dogovoriti o širim aspektima proliferacije, odnosno neproliferacije, Carter je ipak ostavio i tu utisak miješanja u unutrašnja pitanja u težnji da se sačuva postignuti monopol. To, naravno, nije umanjila niti američka ponuda indijskoj vladi da SAD pomognu u razvijanju njezinih nuklearnih kapaciteta, što kritičari sadašnje administracije postavljaju kao paradoks s obzirom na tradicije odnosa između SAD i Zapadne Evrope, i SAD i Indije.

Djelomično zbog nuklearne politike, a većim dijelom zbog najave povlačenja kopnenih snaga SAD iz Južne Koreje bez prethodnih konzultacija s japanskom vladom, donekle su ohlađeni odnosi s tom zemljom za koju se inače također, tvrdi da ulazi u red najvažnijih američkih saveznika. O

16
Ibid. str. 3—5.

17
Uz već kroničan debalans trgovinske razmjene (američki uvoz 203,1 milijuna dolara a izvoz 1,319,3 milijuna dolara u 1977. godini) razumljiva su sovjetska nastojanja da se otvore veće mogućnosti za izvoz na američko tržište i težnja da se u nemogućnosti postizanja bržeg realiziranja tih pitanja donekle smanjuje američki uvoz.

Promatrani u cjelini trgovinski odnosi između SAD i Istočne Evrope zabilježili su u prošloj godini osjetan pad u odnosu na 1976. godinu (3,69 milijardi spram 2,83 milijarde dolara).

Third Semiannual Report... op. cit. str. 9—10.

18
Prilikom posjeta Francuskoj predsjednik Carter naznačio je osnovna pitanja iz domene odnosa SAD sa zapadnoevropskim saveznicima koja bi se trebala kretati oko unapređenja unutrašnjih demokratskih procesa upravljanja, traženja novih mogućnosti usklađenog ekonomskog djelovanja, stalnog razvijanja uzajamne sigurnosti i napora da se omogući koordinirano djelovanje evropske devetorice u pravcu razvijanja evropske suradnje, koju SAD shvaćaju kao doprinos a ne prijetnju.

The Department of State, New Release, Jan. 4. 1978.

Japanu se između ostalog vodi posebna briga i u redovima Trilateralne komisije, čiji velik dio članova aktivno sudjeluje u Carterovom timu.

Tvrđnje da će SAD utjecati na zabranu prodaje oružja drugim zemljama postavljaju se danas isto tako u drukčijem svjetlu i malo ima izgleda da bi se na tom planu moglo očekivati ozbiljnije rezultate kod kuće, a tako isto i u drugim prijateljskim zemljama, koje su inače (Zapadna Evropa) značajni izvoznici oružja.

Na polju rješavanja kriznih područja SAD su skoncentrirale pažnju na Bliski istok, gdje praktički proširuju nekadašnju Kissingerovu politiku koja je zbog Sadatovog položaja čak i znatno dinamizirana, te je dobila svoj najspektakularniji izraz u susretu Sadata i Begina. Međutim, u dubljoj analizi koja bi u obzir uzela sve elemente pokazalo bi se da je ovakva donekle ubrzana politika posebno intenzivirala dva faktora, koji nikako ne mogu biti od interesa za SAD: sovjetsko pojačano prisustvo i snaženje PLO. Pokušaj definitivnog potiskivanja Sovjetskog Saveza s Bliskog istoka nije ostvaren a sovjetski gubici u Egiptu mogu se kompenzirati sovjetskim prisustvom i utjecajem u drugim točkama Fronte odbijanja. S druge strane, uporno odbijanje PLO i eliminiranje mogućnosti stvaranja palestinske države neprihvatljivo je za niz arapskih zemalja koje se ne mogu staviti na stranu Egipta, što još više povećava dubinu procijepa koji je sada stvoren na Bliskom istoku. Bez obzira na slijedeće američke poteze, sigurno je da će ih biti sada teže ostvariti nego u doba kada se mir tražilo formulom korak po korak.

Carterova ekipa na polju odnosa s Latinskom Amerikom najavila je također novu fazu odnosa koja se zasada posebno reflektirala u sporazumu o Panamskom kanalu, koji na određeni način polarizira snage u SAD i koji će vjerojatno zajedno s tekstom eventualnog sporazuma o SALT dijeliti istu sudbinu u odnosu na američki Kongres.

Vrlo oprezne izjave oko Južne Afrike i dalje, čini se, ostavljaju otvorena vrata postupnom mijenjanju odnosa bez većih američkih pritisaka, što znači da se od samih južnoafričkih vlasti očekuju reforme koje bi postupno izmijenile odnose. To, naravno, nije nikako u skladu s velikim moralnim načelima proklamiranim u nizu prilika i s konkretnim nastojanjem da se mijenjaju odnosi na polju ljudskih prava.

* * *

Sve ovo izneseno tek su naznake jednog novog vanjskopolitičkog djelovanja koje je u toku i koje postupno nalazi ili ne nalazi svoje potvrde u praksi američke vanjske politike. Neke od ovih hipoteza koje su postavljene kao okvir nove američke politike, bit će vjerojatno potkrijepljene akcijom, dok će neke druge biti demantirane upravo praksom djelovanja što se u komparativnoj analizi već sada može primijeniti.

Simptomatično je da ni u službenim američkim stavovima, a ni u redovima kritičara, problemi zemalja u razvoju ne nailaze na značajniju elaboraciju i da se tek povremeno dosta suzdržano govori o potrebi rješavanja

odnosa na liniji Jug—Sjever ili mijenjanju ekonomskih odnosa. Čini se kao da se namjerno ostavlja po strani ta značajna pitanja koja iz dana u dan postaju sve neodložnija i koja mogu imati vojne, političke i ekonomske posljedice za globalni razvoj današnjeg svijeta. Isticanje načela slobodne trgovine i usporedna želja da se u promjenama na ekonomskom planu ne ide predaleko jasno ustvrđuju granice do kojih bi trebalo ići, što sve više upućuje na namjeru da se vrše tek mali sporadični zahvati, a da se ne ide na bitno mijenjanje ekonomskih odnosa koji danas otežavaju razvoj više od polovice članica međunarodne zajednice. Teze o četiri svijeta i posebno izdvajanje nekih zemalja kao da su usmjereni na to da se izvrši daljnja podjela unutar zemalja u razvoju i da se praktičnim akcijama izvana utječe na slabljenje njihove zajedničke političke i ekonomske djelatnosti.

U tom kontekstu može se promatrati i ispuštanje iz vida pokreta nesvrstanih kao organizirane grupe zemalja koja nastoji jasno staviti do znanja da je zainteresirana za mijenjanje postojećih političkih i ekonomskih odnosa u suvremenom svijetu, te da na osnovu svojih već dugogodišnjih iskustava može ponuditi razrađen program konkretnih mjera za rješavanje najvažnijih pitanja suvremenih međunarodnih odnosa. Negiranje pokreta nesvrstanih, njegovih načela i ciljeva ne može biti nikako dugotrajan politički cilj i ukoliko SAD žele realizirati svoje stvarno globalno prisustvo, Carterova administracija morat će što prije razraditi specijalnu koncepciju odnosa sa skupinom nesvrstanih zemalja. To nije samo potreba diktirana željom da se ne zaostane za drugom stranom već snažan imperativ današnjeg ukupnog razvoja svjetske politike.

Težnja za prihvaćanjem pluralizma u današnjem svijetu isključuje mijenjanje u unutrašnja pitanja drugih zemalja bez obzira da li se radi o tzv. visokim moralnim načelima (ljudska prava) ili se pak daju savjeti u pogledu korištenja nuklearne energije. Tome se mogu dodati i američke izjave o nepoćudnosti ulaska komunista u vlade nekih zapadnoevropskih zemalja. Pluralizam današnjeg svijeta u najširem obliku traži ravnopravno tretiranje svih sudionika međunarodnih odnosa i stvaranje okvira za razvijanje dugoročne i trajne suradnje na kojoj se može uspješno rješavati zajedničke probleme i samim tim stvarati temelje sigurnijeg svijeta. Isto tako problemi današnjeg svijeta nisu u podjelama na svijetove: tri, četiri ili pet, već u potrebi shvaćanja jedinstvenosti i nedjeljivosti središnjih kategorija današnje međunarodne zajednice.

Samo na osnovu razvijanja sigurnosti, mira i stvaranja novih ekonomskih odnosa koji će težiti zadovoljavanju interesa svih zemalja mogu nastajati novi međunarodni odnosi koji će poštovati objektivno postojeći pluralizam. A zemlja poput Sjedinjenih Američkih Država koja raspolaže golemim mogućnostima akcije na svim područjima upravo tu bi mogla dati značajan doprinos. Jer, shvaćanje suvremenih problema i pokušaj prilagođavanja konkretne politike realnostima svijeta u kojem se nalazimo ne znači samo vještinu vanjskopolitičkog djelovanja, već je to isto tako i objektivna potreba razvijanja novih odnosa u vremenu i prostoru koji postaju sve složeniji i ispunjeni brojnim problemima koji čekaju svoje rješavanje.